

LECTIO PRAECURSORIA

Tekniikan alan identiteetit korkeakoulufuusiassa

Tea Vellamo

FUUSIOT HAASTAVAT KORKEAKOULUJEN IDENTITEETTEJÄ

Korkeakoulufuusiot eivät ainoastaan muuta korkeakoulujärjestelmää, vaan vaikuttavat perustavanlaatuisesti organisaatioiden ja niiden jäsenten identiteetteihin.

Korkeakoulujen yhdistymisiä on tutkittu eri näkökulmista, tarkastellen niiden tavoitteita ja tuloksia, arvioiden onnistumisia ja haasteita. Omassa väitöstutkimuksessani keskityin identiteetteihin ja tutkin niiden rakentumista, jatkuvuutta ja muutosta Tampereen yliopistojen yhdistymisprosessissa.

Yliopiston kontekstissa identiteetit perustuvat yhtäaikaaisesti akateemiseen profession, tieteenaloihin ja yliopistoon organisaationa. Fuusio muuttaa väistämättä organisaatioidentiteettiä, mutta samalla se vaikuttaa tieteenalojen ja yksittäisten tutkijoiden identiteetteihin.

TAMPEREEN KORKEAKOULUJEN YHDISTYMINEN TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Tarkastellessani Tampereen korkeakoulujen yhdistymisprosessia halusin tuoda esiin näkökulman, jota ei vielä ollut tutkittu ja, joka ei ollut saanut näkyvyyttä mediassa: tekniikan alojen ja entisen Tampereen teknillisen yliopiston näkökulman. Väitöstutkimuksessani tarkastelin laadullisten aineistojen avulla tekniikan organisaatio-, tieteenala- ja yksilöidentiteettien rakentumista ja vuorovaikutusta yhdistymisprosessin aikana. Väitöskirja keskittyy neljään teemaan: Ensinnäkin Tampereen teknillisen yliopiston organisaatioidentiteettiin, toiseksi tekniikan ja luonnontieteiden tieteenalaidentiteetteihin, kolmanneksi näiden alojen tutkijoiden akateemisiin identiteetteihin, sekä neljäntenä akateemisen

ja organisaatioidentiteetin rakentamiseen ja rakentumiseen tenure track -rekrytoinnin portinvartiointikäytäntöjen kautta.

TUTKIJOIDEN, TIEENALOJEN JA ORGANISAATION IDENTITEETIT RAKENTUVAT KOLLEKTIIVISESTI SUHTEESSA TOISIINSA

Perinteisen organisaatiotutkimuksen (Albert & Whetten 1985; Albert et al. 2000; Gioia et al. 2000) mukaan organisaatioidentiteetti rakentuu, yhtäältä keskeisistä ominaisuuksista, jotka määrittävät ”keitä me organisaationa olemme.” Toisaalta organisaatioidentiteetti perustuu jatkuvuuteen, joka liittyy organisaation historiaan. Identiteetit nähdään usein pysyvinä, vaikka ne voivat muuttua ja muuttuvatkin ajan myötä. Kolmanneksi identiteettien ajatellaan perustuvan erityisyyteen. Organisaatio erottautuu suhteessa merkityksellisiin toisiin, jolloin organisaation identiteettiä määrittää se, ”keitä me emme ole.” Organisaatioidentiteetti liittyy myös organisaation ulkoiseen imagoon ja siihen, miten sidosryhmät sen näkevät.

Yksilöidentiteettien ajatellaan olevan ainutlaatuinen yhdistelmä ominaisuuksia, mutta myös yksilöidentiteetit perustuvat ryhmiin kuulumiselle. Ryhmän jäsenillä on tiettyjä yhteisiä ominaisuuksia ja arvoja, ja sitä kautta he erottuvat muista ryhmistä. Lisäksi ryhmän jäsenet määrittelevät kriteerit ryhmään pääsulle ja siihen kuulumiselle, joita kutsutaan portinvartiointikäytäntöiksi. Kollektiivisia identiteettejä rakennetaan vertailemalla samankaltaisuuksia ja eroja, tunnistamalla ketkä kuuluvat ja ketkä eivät kuulu ryhmään. (Tajfel & Turner 1979).

Organisaatioidentiteetit rakentuvat kollektiivisesti, mutta suurissa ja monimutkaisissa orga-

nisaatioissa on erilaisia alaryhmiä ja yksilöitä, joiden identiteetit voivat olla moninaisia ja jopa keskenään ristiriitaisia.

Identiteetti liittyy myös samaistumiseen, kuuluminen tunteeseen, yhteisiin arvoihin ja ominaisuuksiin. Samaistuminen yliopistoon organisaationa vaikuttaa tutkijoiden sitoutumiseen työhönsä. Jos yliopistossa työskentelevät jakavat organisaation arvot ja samaistuvat siihen, se lisää työtyytyväisyyttä ja vähentää henkilöstön vaihtuvuutta.

Vertailu ja erot fuusiossa – Teknillinen yliopisto yrittäjämäisenä tutkimusyliopistona

Fuusio haastaa myös sen, mitkä ovat organisaation vertailukohtia, kun yhdistymisprosessin osapuolista tulee merkityksellisiä toisia. Tampereen korkeakoulujen yhdistymisprosessissa Tampereen teknillistä yliopistoa verrattiin Tampereen yliopistoon ja Tampereen ammattikorkeakouluun.

Tampereen teknillisen yliopiston ylimpien johtajien haastatteluaineiston perusteella yliopisto kuvattiin yhtäaikaisesti yrittäjämäisenä yliopistona ja tutkimusyliopistona. Tampereen teknillisellä yliopiston organisaatioidentiteetti kuvattiin yrittäjämäisenä, teollisuuden kanssa tiiviissä yhteistyössä toimivana, arvostetun tutkintokoulutuksen tarjoajana ja kansainvälisen korkean tason tutkimusyliopistona. Lisäksi teknillinen yliopisto kuvattiin arvoiltaan yhtenäiseksi, hyvin organisoiduksi ja johdetuksi.

Sekä Tampereen yliopiston, että Tampereen teknillisen yliopiston nähtiin olevan tutkimusyliopistoja, mutta teknillinen yliopisto nähtiin kansainvälisempänä suhteessa Tampereen yliopistoon, jonka koettiin keskittyvän lähinnä kansalliseen yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Aiemmassa tutkimuksessa yrittäjämäistä organisaatioidentiteettiä on pidetty perinteisen tutkimusyliopistoidentiteetin kanssa vastakkaisena (Clark 1998; Jain et al. 2009; Ursin 2017) kuitenkin nämä piirteet yhdistyivät Tampereen teknillisessä yliopistossa.

Kansainväliset tutkimukset (esim. Carvalho & Diogo 2020) ovat osoittaneet että, sekä teknisillä yliopistoilla, että ammattikorkeakouluilla on yhteisiä arvoja, jotka liittyvät tutkinnon väli-neelliseen suuntautumiseen, soveltavaan tutki-

mukseen ja läheisiin yhteyksiin teollisuuden kanssa. Kuitenkin väitöstutkimukseni perusteella, Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun välisiä organisaatioidentiteetin eroja pikemminkin korostettiin ja vahvistettiin. Vaikka Tampereen fuusioprosessi haastoi alun perin suomalaisen korkeakoulujärjestelmän duaalimallia, se jätti sen lopulta ennalleen ja jopa vahvisti sektoreiden välistä eroa.

Monitieteisyyden uhka tekniikan tieteenalaidentiteeteille

Organisaatioerojen lisäksi yhdistymisprosessissa esille nousivat tieteenalaidentiteetit. Tekniikan alojen samankaltaiset tieteenalaidentiteetit korostuivat, uuden yliopiston monitieteisyyteen perustuvan tiedekuntarakenteen suunnitteluvaiheessa. Tarkasteltaessa uuden yliopiston tiedekuntarakenteesta annettua avointa palautetta oli havaittavissa, että erityisesti tekniikan alojen edustajat vastustivat teknisten tieteenalojen yhdistämistä muhin tieteenaloihin uusissa tiedekunnissa. Monitieteisten tiedekuntien uskottiin vaikuttavan negatiivisesti tekniikan alojen ja niiden sidosryhmien välisiin suhteisiin, jolloin muutokset organisaatioidentiteetissä linkittyivät myös ulkoiseen mielikuvaan tekniikan alasta.

Yksi teknisten tieteenalojen huolenaiheista oli se, että tutkinnon teknis-luonnontieteellinen sisältö ja sitä kautta valmistuneiden työllistymisen vaarantuisi monitieteisyyden takia. Pelkona oli että teollisuuden sidosryhmät eivät haluaisi tehdä yhteistyötä monitieteisten tiedekuntien kanssa tai palkata niistä valmistuvia diplomi-insinöörejä. Tutkinnon arvostus ja houkuttelevuus voisivat heiketä myös opiskelemaan haakeutuvien keskuudessa. Lisäksi tutkijoiden kansainvälinen arvostus voisi vaarantua.

Organisaatiomuutos nähtiin riskinä teknisen koulutuksen sosiaaliselle vastuulle sen sidosryhmiä kohtaan (Jain et al. 2009). Tämä näkemys sidosryhmien reaktioista yhdistymiseen ja organisaatorakenteeseen poikkeaa Aalto yliopiston yhdistymisen sidosryhmiltä saamasta tuesta (Aula & Tienari 2011). Lisäksi havainto on sikäli yllättävä, että monitieteisyyttä pidetään keinona ratkaista globaaleja ongelmia, joita ei voida ratkaista yksinomaan yhden tieteenalan lähestymistavan avulla (Stember 1991).

Tenure track -rekrytointi rakentaa ihanteellista tekniikan akateemista

Sekä tieteenala-, organisaatio- että akateemisia identiteettejä rakennettiin tenure track -rekrytoineissa. Tenure track -rekrytoinnit nähtiin keinoksi houkutella korkeatasoisia kansainvälisiä tutkijoita, profiloida tutkimusaloja, määrittellä strategisesti yliopiston identiteettiä (Pietilä 2018; Siekkinen et al. 2016) ja kuvata sitä millainen on ihanteellinen akateeminen. Tenure track yhdistetään usein akateemisten rooliin portinvartijoina, jotka määrittävät tutkimuksellisen huippuosaamisen ja tieteenalan kehityssuunnan.

Vertailtaessa tenure track -rekrytointiprosesseja Tampereen teknillisessä yliopistossa ja Tampereen yliopistossa lähialoilla, yksityisen sektorin työkokemukselle annetun painoarvon erot korostuivat. Tampereen teknillisen yliopiston tenure track -rekrytoinneissa, valintalautakunta saattoi käyttää valtaansa ja päättää vastoin ulkopuolisten akateemisten asiantuntijoiden suosituksia. Analyysi osoitti, että manageriaalinen portinvartiointi oli tekniikan aloilla akateemista valtaa vahvempaa. Yliopiston johtoon kuuluvat pitivät yrittäjämäisyyttä ja kokemusta teollisuudesta opetuskokemusta tärkeämpänä. Tämä on mielenkiintoista, sillä tutkimus nähdään yleensä tärkeimpänä kriteerinä akateemisissa rekrytoineissa, mutta useimmiten myös opetuskokemus ohittaa teollisuuden työkokemuksen.

Tenure track -rekrytointiprosessissa kuvataan myös ihanteellisen tekniikan alan sen ominaisuuksia huippututkijana, jolla on työkokemusta yrityksistä ja tiivis yhteys teollisuuteen.

Sukupuolitettu samaistuminen tekniikan alaan ja teknilliseen yliopistoon

Ihanteellisen akateemisen tutkijan käsitteen avulla voidaan tarkastella myös yksilöiden identiteettiä ja samaistumista niihin ideaaleihin, joita akateemisuuteen liitetään. Ihanteiden ja odotusten täyttäminen ja menestyminen akateemisella uralla on vaativaa kenelle tahansa, mutta on havaittu, että tietyt ennakkoluulot ja rakenteelliset esteet tekevät siitä erityisen vaikeaa tietyille ryhmille. (D'Andrea & Gosling 2005)

Naisten määrä tekniikan aloilla ja erityisesti korkeimmissa akateemisissa tehtävissä on pieni.

Horisontaalinen ja vertikaalinen sukupuolisegregaatio on Suomessa edelleen yleistä, vaikka sitä on pyritty lieventämään poliittisten tavoitteiden ja toimien avulla.

Yksi merkittävistä syistä naisten aliedustukseen teknisillä aloilla liittyy identifioitumiseen. Teknisillä aloilla on edelleen implisiittisiä ennakkoluuloja naisia kohtaan, ja tekniikan alan akateemiset ideat liitetään yhä usein miehiin ja miehisyteen. (Hatmaker 2012; Morelock 2017).

Tutkin tekniikan alan naisten identiteettejä ja identifikaatiota haastatteleamalla eri uravaiheissa olevia tutkijanaisia. Kun tutkijoilta kysyttiin samaistumisesta teknilliseen yliopistoon ja omaan tieteenalaan, heidän vastauksensa jakaantuivat. Samaistukseen tieteenalaan ja teknilliseen yliopistoon organisaationa, naisten oli omaksuttava sukupuolineutraali asenne, jossa organisaation sukupuolittuneita käytäntöjä ei havaittu.

Niillä naisilla, jotka olivat tietoisia organisaation ja tieteenalan sukupuolittuneista käytännöistä, oli vaikeuksia samaistua tekniikan tieteenaloihin sekä vaikeuksia samaistua myös teknilliseen yliopistoon.

Akateemisella uralla eteneminen perustuu tieteellisiin saavutuksiin ja akateemisten ansioiden vertailua on pidetty neutraalina. Meritoituminen liittyy akateemisen ihanteeseen, joka asettaa yliopistouran ja tutkimuksen henkilökohtaisen elämän edelle. Näennäisesti neutraali meritokratia haittaa niitä, joilla on katkoksia urallaan tai hoitovastuita (esim. Pietilä 2018). Useilla naisilla oli vaikeuksia samaistua myös tähän tutkijaihanteeseen.

Teknisessä yliopistossa akateemiset sukupuolittuneet käytännöt olivat korostuneita naisten vähäisen määrän takia. Naisten pienestä määrästä johtuen myös positiivisia roolimalleja ja kriittistä massaa organisaation muuttamiseksi puuttui.

Uusi Tampereen yliopisto voi tarjota mahdollisuuden kyseenalaistaa ja uudelleen määrittellä tekniikan alojen organisaatiokäytäntöjä ja akateemisia ihanteita. Ne tekniikan alalla työskentelevät tutkijanaiset, jotka eivät samaistuneet teknilliseen yliopistoon tai tieteenalaansa, kokivat olevansa avoimempia samaistumaan uuteen monialaiseen yliopistoon.

YHTENÄSET IDENTITEETIT JA YKSILÖTASON EROT

Väitöskirjassani tutkin identiteettejä tiettyssä ajassa ja kontekstissa, teknillisen yliopiston ja tekniikan alan edustajien näkökulmasta, siten kuin he identiteettejään kuvasivat. Fuusioprosessi korosti tiettyjä identiteettien ominaisuuksia. Lisäksi Tampereen teknillisen yliopiston identiteettejä saatettiin strategisista syistä kuvata positiivisesti ja yhtenäisinä erityisesti, kun vertailua tehtiin yhdistymisen muihin osapuoliin.

Tieteenalojen eroja on tutkittu paljon ja korostettu akateemisten heimojen erilaisuutta (Becher & Trowler 2001). Tämän perusteella Tampereen teknillisen yliopiston luonnontieteiden ja tekniikan alojen välillä olisi voinut olettaa olevan enemmän eroja. Entisessä Tampereen teknillisessä yliopistossa samaistuminen tieteenaloihin ja yliopistoon organisaationa olivat kuitenkin samansuuntaisia. Yhdistymisprosessin edetessä kohti fuusiota, Tampereen teknillisen yliopiston organisaatioidentiteettiä ja sen yhtenäisyyttä vahvistettiin entisestään, kun taas sisäiset tieteenalaerot kuvattiin vähäisiksi. Luonnontieteiden sekä tekniikan alojen keskinäinen suhde vaikutti perustuvan yhteisiin arvoihin, tutkimuksen sovellettavuuden ja teollisen yhteistyön korostamiseen. Luonnontieteiden ja tekniikan tieteenalajeroja olisikin syytä tutkia lisää suhteessa uuteen monitieteiseen yliopistoon organisaationa.

Vaikka identiteetit organisaation tai tieteenalan näkökulmasta tarkasteltuna vaikuttivat yhtenäisiltä ja jaetuilta, yksilöiden tasolla identiteeteissä havaittiin eroja ja epäjatkuvuuksia. Tekniikan alojen akateeminen identiteetti ei näyttänyt inklusiiviselta sukupuolten monimuotoisuuden näkökulmasta. Tarkastelin tutkimuksessani erityisesti sukupuolinäkökulmaa, mutta erilaisten risteävien erontekijöiden tutkiminen suhteessa tekniikan identiteetteihin olisi tulevaisuudessa mielenkiintoista.

TEKNIKAN ALAN IDENTITEETTIIEN TULEVAISUUS UUDESSA TAMPEREEN YLIOPISTOSSA

Identiteetin rakentaminen on jatkuva prosessi ja jääkin nähtäväksi miten teknisten alojen

identiteetit muuttuvat, rakentuvat ja kehittyvät Tampereen yliopistossa. Saattaa olla, että uudessa yliopistossa tekniikan alat muuttuvat identiteeteiltään tieteenalalähtoisemmiksi ja yksittäisten tutkijoiden identiteetit eroavat enemmän toisistaan.

Myös uusi yhteinen organisaatioidentiteetti voi syntyä. Identiteetit muodostuvat ajan kanssa, mutta niitä voidaan myös rakentaa aktiivisesti. Uuden yliopiston kunniatohtoreiden haussa on uusi tunnus, jossa yhdistyvät entisten yliopistojen symbolit: seppelä ja soihtu sekä hammasratas. Tätä voidaan pitää yrityksenä rakentaa uusia identiteettejä hyödyntämällä aikaisempien yliopistojen historiaa.

HT, FM, Tea Vellamon hallintotieteiden alaan kuuluva väitöskirja Technical Identities in a University Merger – Organisational, Disciplinary and Individual Perspectives tarkastettiin julkisesti Tampereen yliopistossa 2.9.2022. Vastaväittäjänä toimi Associate Professor Agnete Vabø, Oslo Metropolitan University ja Kustoksena yliopisto-lehtori Elias Pekkola Tampereen yliopistosta.

LÄHTEET

- Albert, Stuart, Ashforth, Blake, & Dutton, Jane (2000). Organizational identity and identification: Charting new waters and building new bridges. *The Academy of Management Review*, 25(1), 13–17.
<https://doi.org/10.5465/AMR.2000.2791600>
- Albert, Stuart, & Whetten, David A. (1985). Organizational identity. In B. M. Staw and L. L. Cummings (Eds.), *Research in organizational behavior* (pp. 263–295). JAI Press.
- Aula, Hanna-Mari, & Tienari, Janne (2011). Becoming “world-class”? Reputation-building in a university merger. *Critical Perspectives on International Business*, 7(1), 7–29.
<https://doi.org/10.1108/17422041111103813>
- Becher, Tony, & Trowler, Paul, R. (2001). *Academic tribes and territories: Intellectual enquiry and the culture of disciplines* (2nd ed.). London: Society for Research into Higher Education.
- Carvalho, Teresa, & Diogo Sara (2020). Formalised boundaries between polytechnics and technical universities: Experiences from Portugal and Finland. In L. Geschwind, A. Broström & K. Larsen (Eds.), *Technical universities: Past, present and future* (pp. 79–101). Cham: Springer.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-50555-4_6

- Clark, Burton R. (Ed.) (1998). *Creating entrepreneurial universities: Organizational pathways of transformation*. Oxford: Pergamon.
- D'Andrea, Vaneeta, & Gosling, David (2005). *Improving teaching and learning: A whole institutional approach*. New York, NY: Open University Press.
- Gioia, Dennis A., Schultz, Majken & Corley, Kevin G. (2000). Organizational identity, image, and adaptive instability. *The Academy of Management Review*, 25(1), 63–81. <https://doi.org/10.2307/259263>
- Hatmaker, Deneen M. (2012). Practicing engineers: Professional identity construction through role configuration. *Engineering Studies*, 4(2), 121–144. <https://doi.org/10.1080/1937862.9.2012.683793>
- Jain, Sanjay, Gerard George & Mark Maltarich. (2009). Academics or entrepreneurs? Investigating role identity modification of university scientists involved in commercialization activity. *Research Policy*, 38(6), 922–935. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2009.02.007>
- Morelock, John R. (2017). A systematic literature review of engineering identity: definitions, factors, and interventions affecting development, and means of measurement. *European journal of engineering education*, 42(6), 1240–1262. <https://doi.org/10.1080/03043797.2017.1287664>
- Pietilä, Maria (2018). Making Finnish universities complete organisations: Aims and tensions in establishing tenure track and research profiles [Doctoral dissertation, University of Helsinki]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3309-0>
- Siekkinen, Taru, Pekkola, Elias, & Kivistö, Jussi (2016). Recruitments in Finnish universities: Practicing strategic or pathetic HRM? *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 2016(2–3), article 32316. <https://doi.org/10.3402/nstep.v2.32316>
- Stember, Marilyn. (1991). Advancing the social sciences through the interdisciplinary enterprise. *The Social Science Journal*, 28(1), 1–14. [https://doi.org/10.1016/0362-3319\(91\)90040-B](https://doi.org/10.1016/0362-3319(91)90040-B)
- Tajfel, Henry, & Turner, John C. (1979). An integrative theory of inter-group conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (pp. 7–24). Chicago, IL: Nelson-Hall.
- Ursin, Jani (2017). Transforming Finnish higher education: Institutional mergers and conflicting academic identities. *Revista de Investigación Educativa*, 35(2), 307–316. <https://doi.org/10.6018/rie.35.2.295831>